

Kvinnors ekonomiska förutsättningar och våld i nära relationer

Sanna Ericsson

STÖRRE EKONOMISK FRIHET för kvinnor antas ofta göra det lättare för dem att bryta sig fria från en våldsam relation. Men teorierna kring effekterna av ökad ekonomisk frihet går isär. I den här rapporten undersöker jag därför sambandet empiriskt, med hjälp av lönestatistik och data över sjukhusinläggningar orsakade av misshandel. Resultaten visar att när en kvinnas förväntade inkomst ökar så ökar även risken att kvinnan utsätts för misshandel, liksom sannolikheten för att hennes man besöker ett sjukhus på grund av depression, ångest eller missbruk. Detta samband tyder på att kvinnors förbättrade ekonomiska möjligheter kan få oförutsedda bakslagseffekter, även i ett jämställt land som Sverige.

Sanna Ericsson är doktor i nationalekonomi och verksam vid Ekonomihögskolan, Lunds universitet.

Denna rapport baseras på kapitlet »Backlash: Female Economic Empowerment and Domestic Violence« i Sanna Ericssons doktorsavhandling *Reaching For Equality: Essays on Education and Gender Economics* (2020). Mer detaljerad information om studien finns i detta kapitel.

»Våld mot kvinnor och flickor är idag ett av världens mest utbredda brott mot mänskliga rättigheter.«

Våld mot kvinnor är ett allvarligt folkhälsoproblem i dagens samhälle. Var tredje kvinna i världen utsätts för psykiskt eller fysiskt våld av en partner någon gång under sin livstid, och den totala globala kostnaden för partnervåld har estimerats till att motsvara 5,2 procent av världens samlade BNP.¹ I sitt tal till FN:s råd för mänskliga rättigheter år 2020 påpekade FN:s generalsekretär António Guterres att våld mot kvinnor och flickor är idag ett av världens mest utbredda brott mot mänskliga rättigheter. I Sverige gjordes 28 400 polisanmälningar år 2019 om misshandel mot kvinnor, och den vanligaste förövaren var kvinnans egen partner.²

Kvinnors förbättrade ekonomiska förutsättningar anses ofta vara en av de viktigaste vägarna för att motverka våld mot kvinnor. Men de teorier som finns kring sambandet skiljer sig åt i både resonemang och slutsats. De som förespråkar teorier som betonar vikten av äktenskapliga förhandlingar (*household bargaining*) menar att då en kvinnas ekonomiska position stärks i förhållande till hennes man bör risken att hon utsätts för partnervåld minska. Detta på grund av att en stärkt ekonomisk position gör det lättare för henne att lämna äktenskapet, och risken att bli lämnad avskräcker mannen från att ta till våld.³

Andra teorier fokuserar i stället på risken för manligt bakslag (*male backlash*). Enligt förespråkarna för dessa teorier kan risken för partnervåld öka då kvinnans ekonomiska position stärks i förhållande till hennes man. Detta på grund av att en stärkt ekonomisk position för kvinnan omdefinierar maktbalansen mellan de gifta makarna och strider mot traditionella könsroller (där mannen är huvudinkomsttagare och kvinnan sköter hushållet). Det kan leda till stress och oro för mannen, vilket i sin tur kan leda till ökat våld som ett sätt för mannen att ta tillbaka auktoriteten över kvinnan.⁴

I denna rapport analyserar jag sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och våld mot kvinnor, med hjälp av detaljerade registerdata över kvinnors förväntade löneinkomst och sannolikheten att de besöker ett sjukhus på grund av skador orsakade av misshandel. Jag visar att ökad kvinnlig förväntad löneinkomst leder till ökad risk för kvinnomisshandel. Detta samband finns för kvinnor i alla inkomstgrupper, men gäller främst för kvinnor som är över 45 år och har minst gymnasieutbildning samt för kvinnor som har varit gifta längre än fem år.

Det är inte bara kvinnomisshandel som ökar då kvinnors ekonomiska möjligheter förbättras; mäns destruktiva beteende ökar också på andra vis. Stu-

dien visar att ökad förväntad löneinkomst för kvinnor leder till ökad sannolikhet att deras äkta män besöker ett sjukhus för orsaker relaterade till stress, ångest, depression och missbruk, eller för att de själva blivit utsatta för misshandel.

Vad säger tidigare forskning?

Flera tidigare studier finner stöd för den typ av samband som förutspås av teorin om äktenskapliga förhandlingar, det vill säga att kvinnors förbättrade ekonomiska och juridiska förutsättningar leder till minskad risk för våld. En spansk och en amerikansk studie visar att införandet av möjligheten att enskilt ansöka om skilsmässa, utan den andra partnerns medgivande, ledde till minskat våld i nära relationer för gifta kvinnor.⁵ En brittisk studie visar att våld i nära relationer minskar med manlig arbetslöshet, men ökar med kvinnlig arbetslöshet.⁶ Den tidigare studie som mest liknar min studiedesign analyserar sambandet mellan kvinnor och mäns förväntade lönegap och sjukhusinläggningar på grund av misshandel i Kalifornien. Studien visar att antalet sjukhusinläggningar minskar när det förväntade lönegapet minskar (med andra ord, när kvinnors förväntade lön närmar sig mäns förväntade lön).⁷

Andra studier finner stöd för det samband som förutspås av teorier om manligt bakslag, det vill säga att kvinnors förbättrade ekonomiska förutsättningar leder till ökad risk för våld. Studier från flera utvecklingsländer visar att partnervåld ökar då kvinnligt arbetskraftsdeltagande ökar, samt att detta samband består även då förändringar i kvinnors arbetskraftsmöjligheter identifieras med hjälp av oförutsedda förändringar i nederbörd eller genom historiska institutionella skillnader.⁸

I vissa studier är makarnas relativa resurser, snarare än absoluta resurser, viktigast för att förklara sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och partnervåld. Kvinnor som tjänar mer än sina män lider exempelvis större risk för partnervåld i Peru, och kvinnligt arbetsmarknadsdeltagande i Spanien sänker partnervåldet endast om kvinnans man också arbetar.⁹ Sambandet kan även variera med könsnormer. En amerikansk studie visar att när kvinnor tjänar en större andel av den totala hushållsinkomsten leder detta till ökad sannolikhet för partnervåld, men endast för de kvinnor som är gifta med män med könskonservativa värderingar.¹⁰ En spansk studie visar att manliga bakslagsreaktioner på kvinnors relativa sysselsättningsgrad bara existerar för

1. WHO (2013) och Hoefler (2017).

2. BRÅ (2019).

3. Farmer och Tiefenthaler (1997) samt Aizer (2010).

4. Hornung, McCullough och Sugimoto (1981) samt MacMillan och Gartner (1999).

5. Brassiolo (2016) samt Stevenson och Wolfers (2006).

6. Anderberg m.fl. (2016).

7. Aizer (2010).

8. Heath (2014), Cools och Kotsadam (2017), Bhalotra m.fl. (2020), Chin (2012) samt Guarnieri och Rainer (2018).

9. Svec och Andic (2018) samt Alonso-Borrego och Carrasco (2017).

10. Atkinson m.fl. (2005) mäter könskonservativa värderingar med hjälp av männens nivå av samtycke genom olika påståenden, som »Det är bättre för alla om mannen tjänar pengar och kvinnan tar hand om hushållet« och »Om en kvinna tjänar mer än sin man kommer detta skapa problem«.

11. Tur-Prats (2017).

par som bor i områden som historiskt sett har färgats av mer traditionella könsroller (där mannen varit huvudinkomsttagare och kvinnan haft ansvar för hushållet).¹¹ Dessutom visar studier som baseras på jämförelser mellan länder att partnervåld är vanligare i länder med mer traditionella könsroller, samt bland individer med kulturellt ursprung i länder med mer traditionella könsroller.¹²

Ytterligare litteratur visar att partnervåld också kan triggas av att män utsätts för negativa känslomässiga upplevelser eller stress. En brittisk studie visar att våld i hemmet ökar då förhandstippade fotbollslag förlorar sina matcher, och en amerikansk studie visar att partnervåldet ökar under dagar då trafikstockningar i Los Angeles varit extra allvarliga.¹³

Orsaken till den tidigare forskningens spridda slutsatser kan vara många. Att studierna baseras på data från olika länder kan innebära att kulturella och institutionella skillnader delvis ligger bakom de olika resultaten. Olika sätt att mäta ekonomiska förutsättningar och våld kan vara ännu en orsak. Det är också viktigt att vara medveten om att sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och våld i nära relationer sannolikt är mångfacetterat, vilket visar på vikten av att studera sambandet i många olika kontexter. Sverige är en intressant kontext eftersom det är ett land som alltid rankas högt i jämställdhetsmätningar, samt eftersom våra administrativa data möjliggör studier av hela populationer. Resultaten från denna studie ska dock inte ses som ett slutgiltigt svar på hur sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och partnervåld ser ut, utan snarare som ett bidrag till en viktig och nyansrik debatt.

Empiriska utmaningar

Att studera sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och våld i nära relationer kommer med framförallt två utmaningar. Dessa påverkar både metodval och vilka data som blir lämpliga att studera. Den första utmaningen är att anmälningsbenägenheten kan skilja sig åt på grund av just ekonomiska förutsättningar och att mörkertalen när det gäller partnervåld sannolikt är stora. Då det är möjligt att kvinnors anmälningsbenägenhet ökar med deras ekonomiska förutsättningar,¹⁴ innebär detta också en risk att man, även i studier vars syfte är att förstå skillnader i våldsutsatthet, egentligen bara får fram skillnader i anmälningsbenägenhet. Därför är det viktigt att ta denna eventuella skillnad i anmälningsbenägenhet

i beaktande för att trovärdigt kunna skatta ett samband mellan ekonomiska förutsättningar och våld mot kvinnor.

Kvinnors inkomst, eller deras relativa inkomst jämfört med partnern, kan framstå som två självklara sätt att mäta deras ekonomiska förutsättningar – men den andra empiriska utmaningen består i att relationen mellan inkomst (och därför även gifta makars relativa inkomstnivåer) och våldsutsatthet i sig är komplex. Realiserad (faktisk) inkomst beror på en rad icke-observerbara individuella egenskaper som i sin tur kan bero på, eller korrelera med, våldsutsatthet. Till exempel är våldsutsatta kvinnor sannolikt mindre produktiva på arbetsmarknaden och kan därför ha lägre löneinkomst – just för att de är våldsutsatta. Detta skapar en relation mellan våld och inkomst där orsakssambandet går från våld till lägre inkomst. Men ett empiriskt samband mellan inkomst och våld som inte tar hänsyn till detta omvända orsakssamband skulle felaktigt visa på att högre inkomst leder till lägre våld.

Vi kan heller inte korrekt skatta kvinnors relativa ekonomiska förutsättningar som relativ löneinkomst mellan gifta makar, eftersom detta mått beror helt på vem som gifter sig med vem. Forskning visar på att män och kvinnor inte gifter sig slumpmässigt. Äktenskapsmatchningen beror på båda makarnas inkomstpotalential, samt på underliggande benägenhet både för att utöva våld och för att stanna i en våldsam relation.¹⁵ Dessutom beror ekonomisk självständighet inom ett äktenskap på gifta makars ekonomiska möjligheter om äktenskapet skulle upplösas, inte de ekonomiska möjligheter de har inom äktenskapet. Det innebär att en gift kvinnas realiserade inkomst inte nödvändigtvis motsvarar hennes faktiska ekonomiska självständighet, vilken snarare bestäms av den inkomst hon kan förvänta sig om äktenskapet skulle upplösas.¹⁶

På grund av ovan nämnda anledningar är det inte lämpligt att analysera effekten av kvinnors ekonomiska förutsättningar endast genom att titta på deras inkomst eller relativinkomst, vilket innebär en utmaning som empiriska studier måste ta hänsyn till.

Sjukhusbesök till följd av misshandel

Högkvalitativa, administrativa data kan hjälpa forskare att kringgå de empiriska utmaningar som jag nämnt ovan. Min studie använder svenska registerdata från databasen *The Swedish Interdisciplinary Panel* (SIP). Databasen administreras av Demograficentrum vid Lunds

12. Heise och Kotsadam (2015) samt González och Rodríguez-Planas (2018).

13. Card och Dahl (2011) samt Beland och Brent (2018).

14. Till exempel visar Iyer m.fl. (2012) att antalet anmälda våldsbrott i Indien ökade markant efter en reform som såg till att fler kvinnor tog plats i lokala politiska organ. Författarna undersöker stigningen i anmälda våldsbrott och kommer fram till att den främst speglar en större anmälningsbenägenhet, inte en faktisk ökning av våld.

15. Pollak (2004).

16. Pollak (2005) och Aizer (2010).

»Den vanligaste förövaren vid kvinnomisshandel är någon i en nära relation.«

universitet och innehåller information från bland annat Socialstyrelsens Patientregister samt inkomstuppgifter från SCB:s register.¹⁷ SIP omfattar alla som är födda mellan 1973 och 1995, samt deras föräldrar.

Jag mäter våld i hemmet som kvinnliga sjukhusbesök, för vilka misshandel har uppgetts som skadeorsak. Att mäta våld i hemmet med hjälp av sjukhusdata fångar bara de mest allvarliga fallen av misshandel, och minskar därför risken för systematisk felrapportering eftersom kvinnorna sannolikt söker vård efter behov snarare än som ett val. En nackdel med denna data är att jag inte kan observera vem förövaren av misshandeln är, men då den vanligaste förövaren vid kvinnomisshandel är någon i en nära relation är sannolikheten för mätfel relativt låg.¹⁸ För att maximera sannolikheten att förövaren är kvinnans partner begränsar jag dataurvalet till endast gifta kvinnor (som jag därav vet har en partner), samt att jag endast använder mig av de sjukhusbesök där misshandeln uppges ha ägt rum hemma hos offret eller på ospecificerad plats.¹⁹

Det dataurval som den empiriska analysen utgår från består av 909 238 kvinnor, som följs från år 2001 till år 2011. För att ingå i studiens dataurval måste kvinnorna vara i arbetsför ålder (här definierat som 20 till 65 år gamla) och vara i ett heterosexuellt äktenskap någon gång mellan 2001 och 2011.²⁰ De kvinnor som skiljer sig från sin man under studiens tidsperiod (12 procent) förblir ändå kvar i urvalet, eftersom skilsmässa kan vara en effekt av misshandel. Med hjälp av unika personlöpsnummer kan jag identifiera dessa kvinnors make, barn, inkomst, boendekommun samt andra demografiska faktorer.

Kvinnorna i dataurvalet är i genomsnitt 42 år gamla och 27 procent av dem har universitetsutbildning. Nästan 45 procent är gifta med en man inom samma utbildningsnivå, och drygt 30 procent är gifta med en man inom samma lönekvartil (en kvartil omfattar 25 procent av en hel grupp).

Den genomsnittliga sannolikheten för att en kvinna besöker ett sjukhus till

följd av skador orsakade av misshandel är 0,31 promille varje år. Denna siffra motsvarar att ca 280 kvinnor besöker ett sjukhus minst en gång under ett år till följd av skador orsakade av misshandel som ägt rum hemma eller på ospecificerad plats.²¹ Detta är ett genomsnitt över hela populationen i mitt urval, men risken att utsättas för våld varierar inom urvalet med till exempel kvinnornas ålder, utbildningsnivå och inkomst.

Figur 1 visar att den genomsnittliga risken för misshandel är högst för yngre kvinnor och sedan sjunker med ålder.²² Figur 2 visar på ett liknande samband mellan sjukhusbesök till följd av misshandel och utbildningsnivå; misshandel är vanligare bland kvinnor med lägre utbildning än bland kvinnor med högre utbildning.

Två viktiga samband för denna studies kontext är de mellan kvinnors löneinkomst och risk för misshandel, samt mellan kvinnors relativinkomst och risk för misshandel. Figur 3 visar hur den genomsnittliga sannolikheten att besöka ett sjukhus till följd av skador orsakade av misshandel varierar med kvinnans löneinkomst. Kvinnorna delas här in i tio lika stora grupper baserat på deras löneinkomst, där grupp 1 har lägst löneinkomst och grupp 10 har högst, och den genomsnittliga risken beräknas separat för varje grupp. Risken är högst för lågavlönade kvinnor och blir lägre ju högre lön kvinnan har. Som tidigare nämnts ska denna relation mellan inkomst och misshandel dock inte ses som ett orsakssamband. Detta på grund av risken för att sambandet egentligen går åt andra hållet; kvinnor som upplever misshandel kan ha en lägre löneinkomst eftersom de på grund av misshandeln tvingas vara hemma från jobbet i större utsträckning.

Figur 4 visar hur den genomsnittliga sannolikheten att uppsöka ett sjukhus till följd av misshandel varierar med gifta makars relativinkomst (mätt som kvinnans löneinkomst som andel av båda makarnas gemensamma löneinkomst). Även här delas dataurvalets kvinnor in i tio lika stora grupper base-

17. Socialstyrelsens Patientregister innehåller information från den slutna och den specialiserade öppna vården. Primärvården är alltså inte inkluderad, men all läkarkontakt på akutmottagningar räknas till specialiserad öppenvård.

18. Se t.ex. Frenzel (2014) eller BRÅ (2019) för exempel från BRÅ om förhållandet mellan förövare och offer.

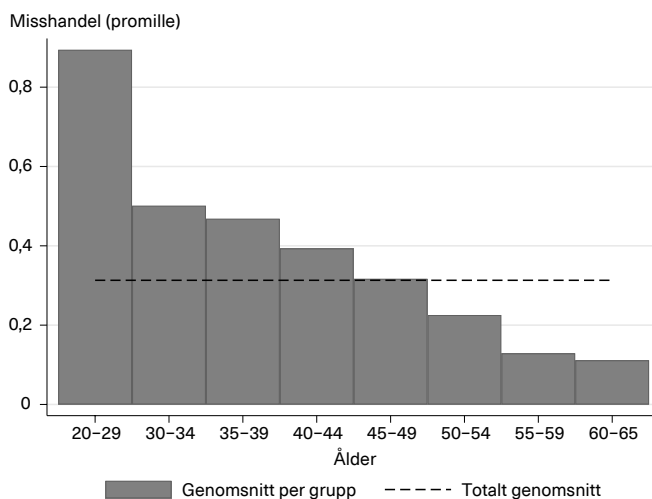
19. »Ospecificerad plats« tilläts vara kvar i dataurvalet eftersom det framkommit vid samtal med läkare på akuten att denna notation ofta används för att spara tid i stressade situationer. Jag säkerställer dock att mina resultat består även om jag mäter våld som sjukhusbesök till följd av misshandel som endast ägt rum i offrets hem.

20. Eftersom studien kräver att kvinnorna är gifta består en stor del av studiens dataurval av föräldragenerationen i databasen SIP, som finns med där på grund av att de är föräldrar till någon som är född mellan 1973 och 1995.

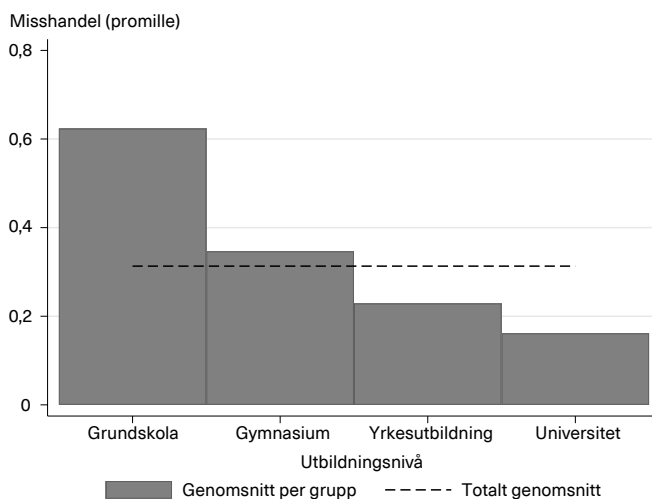
21. Om dataurvalet inte begränsas till kvinnor i heterosexuella äktenskap är den genomsnittliga risken 0,66 promille, vilket motsvaras av att ca 1 000 kvinnor besöker sjukhus till följd av misshandel varje år.

22. Dock bör läsaren påminnas om att endast gifta kvinnor inkluderas i dataurvalet. Den yngsta gruppen utgör endast ca 6 procent av dataurvalet, och består av kvinnor som alla gift sig relativt unga.

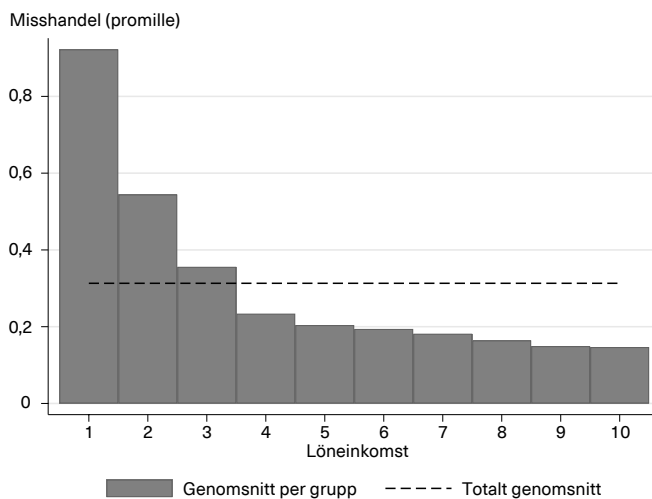
Figur 1. Genomsnittlig sannolikhet att besöka ett sjukhus till följd av misshandel, per åldersgrupp.

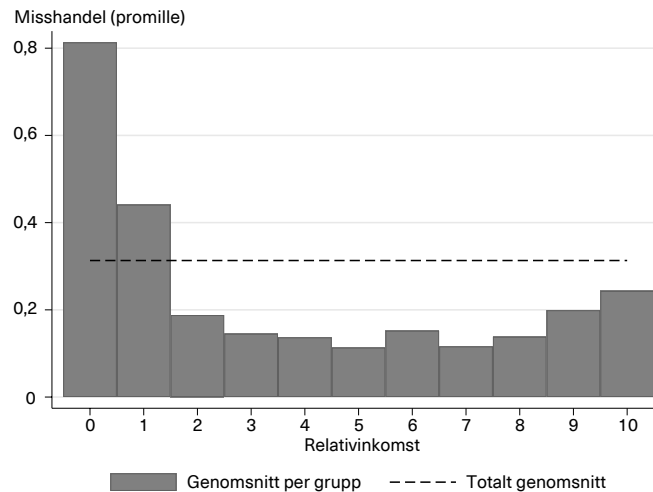
Figur 2. Genomsnittlig sannolikhet att besöka ett sjukhus till följd av misshandel, per utbildningsgrupp.

Figur 3. Genomsnittlig sannolikhet att besöka ett sjukhus till följd av misshandel, per löneinkomstgrupp. Grupp 1 innebär lägst inkomst och grupp 10 högst.

Figur 4. Genomsnittlig sannolikhet att besöka ett sjukhus till följd av misshandel, per relativinkomstgrupp. Relativinkomst beräknas som kvinnans inkomst delat med makarnas gemensamma inkomst. Grupp 1 innebär lägst relativinkomst och grupp 10 högst. Grupp 0 består av kvinnor i äktenskap där ingen av makarna har någon löneinkomst.

rat på deras relativinkomst, där grupp 1 innebär att mannen tjänar nästan hela hushållsinkomsten och grupp 10 innebär att kvinnan tjänar nästan hela hushållsinkomsten. Den genomsnittliga risken beräknas separat för varje grupp. Figuren visar att risken för misshandel är högst i de äktenskap där ingen av makarna har någon löneinkomst (grupp 0) och att risken även ökar med inkomstojämlikheter, åt båda hållen. Detta är ett intressant samband, men ska inte heller det ses som ett orsaksamband. Skillnader i relativinkomst i figuren kan till exempel bero på äktenskapsmatchningen och faktorer såsom åldersskillnader mellan gifta makar och kortvariga inkomstbortfall på grund av föräldraledighet, sjukskrivning eller studier. Figuren säger heller inget om makarnas inkomstnivå – endast hur deras inkomster ser ut i relation till varandra.

Förväntad inkomst som mått på ekonomiska förutsättningar

För att kringgå de problem som följer av att mäta ekonomiska förutsättningar som realiserad inkomst eller realiserad relativinkomst skattar jag kvinnors ekonomiska förutsättningar med hjälp av ett mått på deras förväntade löneinkomst. *Den förväntade löneinkomsten* baseras på historiska skillnader i regional industrisammansättning, könseggering på arbetsmarknaden och löneutveckling över tid, och mäter för indivi-

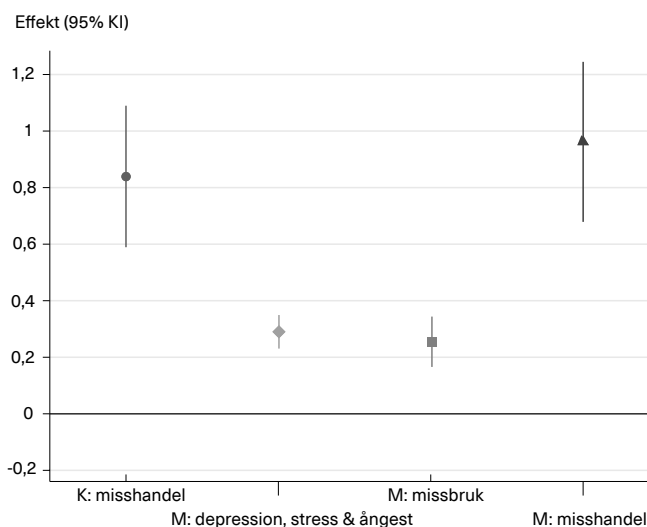
den opåverkbar inkomstvariation som uppstår endast genom lokal variation i efterfrågan på kvinnlig eller manlig arbetskraft. Här utnyttjar jag det faktum att män och kvinnor tenderar att arbeta i olika sektorer (till exempel är kvinnor överrepresenterade i hälso- och servicesektorn, medan män är överrepresenterade inom tillverknings- och byggindustrin) samt att dessa sektorer har olika löneutveckling över tid.²³

Jag låter den förväntade inkomsten variera med kvinnornas utbildnings- och åldersgrupp, för att ta hänsyn till att löner ofta sätts beroende på utbildningsnivå och tenderar att öka med ålder. Den förväntade inkomsten är högre för kvinnor, i varje given utbildnings- och åldersgrupp, som arbetar i arbetsmarknadsregioner med relativt större andel av »kvinnointensiva« industrier med högre nationell löneutveckling, än för kvinnor som arbetar i arbetsmarknadsregioner med relativt mindre andel av dessa »kvinnointensiva« industrier. Måttet på förväntad löneinkomst är därmed fristående från realiserad löneinkomst, och därför oberoende av icke-observerbara individuella egenskaper, våldsutsatthet eller selektiva äktenskapsmatchningar.

Då jag analyserar sambandet mellan kvinnors ekonomiska förutsättningar och våld i hemmet mäter jag hur sannolikheten att en kvinna besöker ett sjukhus till följd av skador orsakade av misshandel påverkas av förändringar i hennes förväntade löneinkomst. Eftersom kvinnor i olika åldersgrupper och med olika hög utbildningsnivå har olika hög genomsnittlig sannolikhet att besöka

23. Detta tillvägagångssätt bygger på tidigare forskning av Bartik (1991), Aizer (2010) och Bertrand m.fl. (2015).

Figur 5. Effekten av att kvinnors förväntade inkomst ökar. K indikerar att utfallet mäts för kvinnor, M att det mäts för kvinnornas män. Varje punkt visar effekten som andel av den genomsnittliga sannolikheten för varje sjukhusbesök.

» När en kvinnas förväntade inkomst ökar så ökar också sannolikheten att hennes man uppsöker ett sjukhus för problem relaterade till stress, ångest, depression och missbruk.«

ett sjukhus till följd av misshandel i mitt dataurval, och eftersom förväntad löneinkomst varierar med åldersgrupp och utbildningsgrupp, är det viktigt att jämföra endast kvinnor inom samma utbildningssegment och åldersgrupp. På så vis fångas effekten av ökad förväntad inkomst utan att resultaten färgas av att olika grupper har olika hög grundrisk. För att ta hänsyn till att sjukvårdstillgång kan skilja mellan regioner och över tid jämför jag dessutom endast kvinnor i samma lokala arbetsmarknadsregion och under samma år. Dessutom håller jag kvinnans födelseår, hushållets inkomstkvartil och makens inkomstdecil (en decil omfattar 10 procent av en grupp) konstanta i alla empiriska skattningar.

Högre förväntad inkomst ökar risken för våld

Den empiriska analysen visar att risken för kvinnomisshandel ökar då kvinnors ekonomiska förutsättningar förbättras. Detta går i linje med det samband som förutspås av teorin om manligt bakslag. Enligt denna teori är drivkraften bakom det ökade våldet att traditionella könsroller utmanas då kvinnans ekonomiska position förbättras, vilket skapar stress och oro för mannen och därför kan resultera i en våldsam bakslagsreaktion. För att studera mekanismerna bakom studiens resultat mer ingående undersöker jag om det finns ett samband mellan kvinnors förväntade inkomst och sannolikheten att deras äkta män uppsöker ett sjukhus till följd av orsaker

som skulle kunna indikera stress, oro och allmänt destruktivt beteende. Resultaten visar att när en kvinnas förväntade inkomst ökar så ökar också sannolikheten att hennes man uppsöker ett sjukhus för problem relaterade till stress, ångest, depression och missbruk, samt för att själv ha blivit misshandlad. Det är alltså inte enbart kvinnomisshandel som ökar när kvinnors förväntade inkomst ökar, utan även risken för flera andra faktorer relaterade till mäns destruktiva beteende och psykiska hälsa. Resultaten tyder därmed på att det finns någon form av manlig bakslagsreaktion mot kvinnors förbättrade ekonomiska möjligheter, och denna reaktion kan bidra till det ökande sambandet mellan kvinnors förväntade inkomst och kvinnomisshandel.

Figur 5 illustrerar sambandet mellan ökad kvinnlig förväntad inkomst och sannolikheten att kvinnan själv uppsöker ett sjukhus till följd av misshandel, samt sannolikheten att hennes man uppsöker sjukhus på grund av depression, stress, ångest, missbruk eller misshandel. För att göra effektstorlekarna jämförbara med varandra rapporterar figuren effekten av att kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr årligen som andel av den genomsnittliga risken för varje orsak till sjukhusbesök.²⁴ Som exempel: om kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr årligen motsvarar detta en ökning av sannolikheten för att de uppsöker sjukhus för skador orsakade av misshandel på 0,26 promille, vilket motsvarar ungefär 80 procent av den genomsnittliga risken (0,31 promille). Därför ligger

24. 56 000 kr motsvarar en standardavvikelse i kvinnors förväntade inkomst, inflationsjusterat till år 2019. Den empiriska modellen håller kvinnans utbildningsgrupp, åldersgrupp, lokal arbetsmarknadsregion, år, hushållsinkomstkvartil, födelseår och mannens inkomstdecil konstant.

punktestimatet i figuren nära 0,8. På liknande sätt nästan fördubblas sannolikheten för att kvinnans man besöker ett sjukhus till följd av skador orsakade av misshandel, medan sannolikheten att han besöker ett sjukhus på grund av depression, stress, ångest eller missbruk ökar med ungefär 30 procent. Strecken vid varje punkt motsvarar ett 95-procentigt konfidensintervall.

Påverkar kvinnans inkomst, ålder eller utbildningsnivå sambandet?

Figur 1–4 visar att den grundläggande sannolikheten för att en kvinna ska uppsöka ett sjukhus till följd av misshandel skiljer sig åt beroende på kvinnans ålder, utbildningsnivå och inkomst. En naturlig följdfråga blir därför huruvida ökad förväntad inkomst påverkar risken för misshandel på olika vis inom dessa demografiska grupper. För att undersöka om så är fallet skattar jag min empiriska modell igen, men låter nu effekten skilja sig åt beroende på kvinnans inkomst, relativinkomst utbildningsgrupp och ålder.

Resultaten visar att ökad förväntad inkomst påverkar risken för misshandel på samma vis oberoende av kvinnans inkomst eller relativinkomst.²⁵ Ökad förväntad inkomst leder till ökad sannolikhet för sjukhusbesök till följd av misshandel, för kvinnor i alla inkomstnivåer och oavsett deras relativa inkomst inom äktenskapet.

Däremot skiljer sig effekten av ökad förväntad inkomst åt beroende på kvinnans utbildningsnivå. Sambandet att ökad förväntad inkomst leder till ökad risk för misshandel är mer framträdande för kvinnor med minst gymnasieutbildning (jämfört med kvinnor med endast grundskoleutbildning). Dessa resultat visas i figur 6. Varje punkt i figuren representerar den uppskattade ökningen av risk för misshandel om kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr årligen, separat för varje utbildningsgrupp. Estimaten kan jämföras med effekten för hela dataurvalet, vilken är 0,26. Strecken vid varje punkt motsvarar ett 95-procentigt konfidensintervall. Skillnaden i effekt för kvinnor i olika utbildningsgrupper understryker vikten av att inte anta att alla demografiska grupper påverkas på samma sätt av förändringar i förväntad inkomst. Att studera olika grupper potentiella skillnader i påverkan ger en bredare bild av sambandet mellan förbättrade ekonomiska förutsättningar och våld mot kvinnor.

På liknande sätt visar figur 7 att effekten av ökad förväntad inkomst skiljer

sig drastiskt åt beroende på kvinnans åldersgrupp. För kvinnor under 40 sjunker risken för misshandel då deras förväntade inkomst ökar, medan risken för misshandel ökar för kvinnor över 45 år då deras förväntade inkomst ökar.

Varför dessa skillnader uppstår kan jag endast spekulera kring. Men en potentiell förklaring kan vara att skillnaden ligger i hur trovärdigt en kvinnas hot om att lämna ett destruktivt äktenskap är. En yngre kvinnas hot om att lämna en våldsman kan vara mer trovärdigt eftersom det ännu inte satts på prov. På samma sätt, ju längre en kvinna väljer att stanna med en potentiellt våldsman, desto mindre trovärdigt blir hotet att hon ska lämna honom nästa gång han agerar ut. Denna teori stöds av resultaten i figur 8, som visar att effekten av kvinnors förväntade inkomst på sannolikheten att de besöker ett sjukhus till följd av misshandel ökar ju längre paret varit gifta.

Påverkas resultaten av felrapportering vid sjukhusen?

Sjukhusbesök för misshandel mäter sannolikt bara toppen av ett isberg av våld mot kvinnor, eftersom besöken endast fångar de mest allvarliga misshandelsfallen. Detta bör hållas i åtanke när vi tolkar studiens resultat, och tyvärr kan studien inte säga något om hur sambandet mellan ekonomiska förutsättningar och mildare former av misshandel ser ut. Ytterligare en faktor att ha i åtanke är att sjukhusbesök för misshandel som mått på våld mot kvinnor består av tre komponenter:

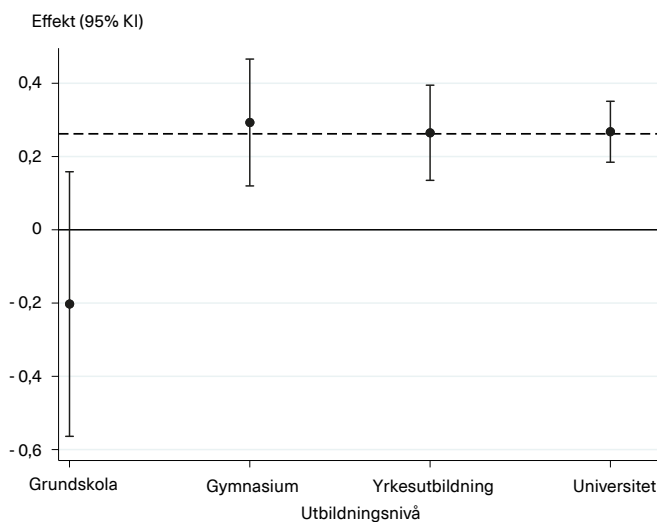
1. faktisk misshandel
2. sannolikheten att en misshandlad kvinna uppsöker ett sjukhus
3. sannolikheten att kvinnan på sjukhuset sanningsenligt uppger orsakerna till sina skador.

Studiens syfte är att fånga sambandet mellan förväntad inkomst och den första komponenten, det vill säga faktisk misshandel. Men det finns också en risk att de båda andra komponenterna är kopplade till kvinnors förväntade inkomst. Att inte ta hänsyn till dessa kopplingar skulle därför kunna snedvridera resultaten.

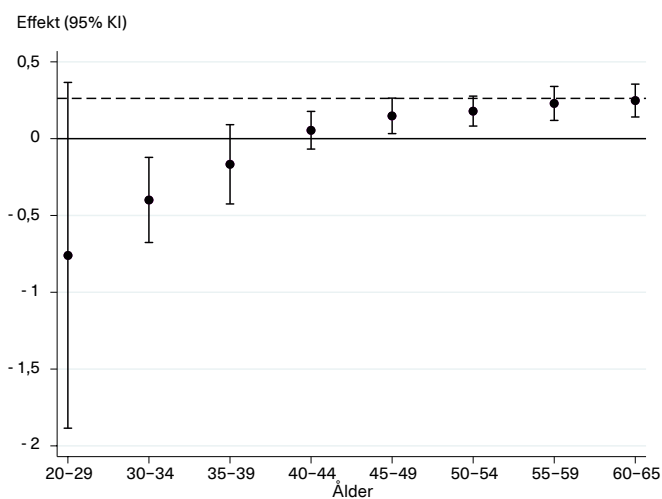
För att säkerställa att resultaten inte påverkas av vilka kvinnor som är benägna att besöka ett sjukhus om de utsatts för misshandel har jag kontrollerat att sambandet mellan kvinnors förväntade inkomst och risken för sjukhusbesök är detsamma även då jag endast mäter misshandel med sjukhusinläggningar som varar över minst en natt. Vid sjukhusinläggning är kvinnans

25. Dessa figurer redovisas inte i denna rapport, men finns tillgängliga vid förfrågan direkt till författaren.

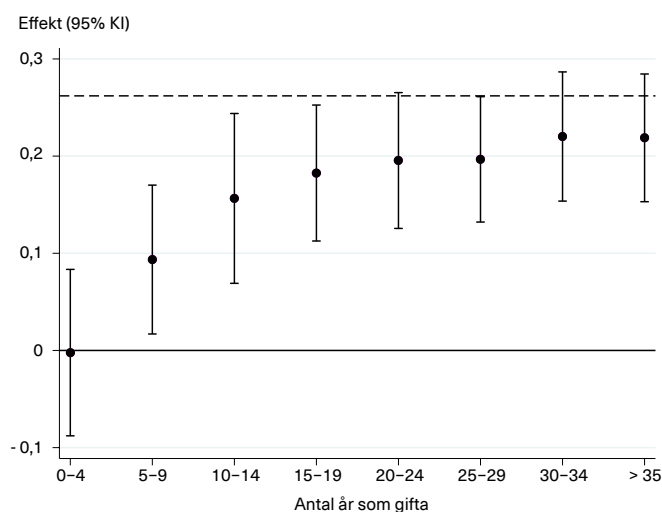
Figur 6. Effekten av ökad förväntad inkomst på sannolikheten för sjukhusbesök till följd av misshandel, per utbildningsgrupp. Varje punkt i figuren representerar den uppskattade ökningen av risk för misshandel om kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr. Streckad linje visar den genomsnittliga effekten för hela dataurvalet.

Figur 7. Effekten av ökad förväntad inkomst på sannolikheten för sjukhusbesök till följd av misshandel, per åldersgrupp. Varje punkt i figuren representerar den uppskattade ökningen av risk för misshandel om kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr. Streckad linje visar den genomsnittliga effekten för hela dataurvalet.

Figur 8. Effekten av ökad förväntad inkomst på sannolikheten för sjukhusbesök till följd av misshandel, beroende på äktenskapets längd. Varje punkt i figuren representerar den uppskattade ökningen av risk för misshandel om kvinnors förväntade löneinkomst ökar med 56 000 kr. Streckad linje visar den genomsnittliga effekten för hela dataurvalet.

»Dessa resultat visar på vikten av att inte på förhand anta att misshandel bara drabbar vissa grupper.«

skador sannolikt så pass allvarliga att beslutet att uppsöka vård är mindre av ett val och mer av en nödvändighet. Sambandet mellan förväntad inkomst och dessa allvarligare sjukhusinläggningar för misshandel är detsamma som sambandet med vanliga sjukhusbesök, vilket visar att studiens resultat inte påverkas av ifall kvinnorna är benägna att söka vård eller inte.

För att säkerställa att resultaten inte påverkas av vem som väljer att sanningsenligt uppge sina skadeorsaker har jag kontrollerat om resultaten ändras då jag inkluderar sjukhusbesök för skador som liknar de av misshandel, men där kvinnan uppger att orsaken till skadorna är ett olycksfall. En kvinna som utsatts för misshandel, men inte vill medge detta för sjukhuspersonalen, skulle antagligen ange orsaker som journalförs som olika typer av olycksfall. Att inkludera även sjukhusbesök till följd av olycksfall blir alltså ett sätt att förhoppningsvis fånga även dolda fall av misshandel. Effekten av ökad förväntad inkomst förändras inte då dessa olycksfall inkluderas, vilket tyder på att inte heller felrapportering vid sjukhuset är något som påverkar mina resultat.

Då varken valet att uppsöka sjukhus eller valet att sanningsenligt rapportera skadeorsak påverkar studiens resultat, styrker denna undersökning att studiens huvudresultat faktiskt beskriver sambandet mellan en ökning av kvinnors förväntade löneinkomst och deras risk att utsättas för misshandel.

Diskussion och lärdomar

Min studie visar att risken för våld mot kvinnor ökar då deras ekonomiska förutsättningar förbättras. Mer specifikt, resultaten visar att när kvinnor får högre förväntad inkomst ökar sannolikheten att de besöker ett sjukhus till följd av skador orsakade av misshandel. Detta samband finns för kvinnor i alla inkomstgrupper och oavsett deras relativinkomst (jämfört med deras partner). Dessutom ökar sannolikheten för att kvinnornas äkta män besöker ett sjukhus på grund av depression, stress, ångest eller missbruk, eller för att de själva blivit misshandlade. Resultaten visar därmed att både mäns sannolikhet att drabbas av psykisk ohälsa samt att utöva en rad destruktiva beteenden ökar då deras fruar får stärkta ekonomiska möjligheter, inklusive våld mot kvinnorna.

Studien visar även att sambandet mellan förväntad inkomst och misshandel är mer framträdande för kvinnor med minst gymnasieexamen, kvinnor över 45 år och kvinnor som varit gifta med samma man i minst fem år. Att

effekten av ökad förväntad inkomst är olika för yngre och äldre kvinnor kan ha att göra med hur trovärdigt en kvinnas hot om att lämna ett destruktivt äktenskap är. Trovärdigheten i hotet att lämna en våldsman man sjunker sannolikt för varje år kvinnan väljer att stanna i äktenskapet. Detta är endast spekulationer, som dock stärks av att risken för ökat våld på grund av ökad förväntad inkomst stiger med antal år som paret varit gifta.

Dessa resultat visar på vikten av att inte på förhand anta att misshandel bara drabbar vissa grupper, eller att alla demografiska grupper påverkas på samma sätt då deras ekonomiska förutsättningar förbättras. Regeringen gav i september 2019 Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utreda hur samhället kan undvika våld i nära relationer bland unga, samt vad forskningen säger om orsaksmekanismerna bakom detta våld.²⁶ Att utreda denna fråga bland unga är naturligtvis viktigt, men utredningens resultat kan inte generaliseras till andra samhällsgrupper, till exempel äldre kvinnor. Myndigheter och hjälporganisationer bör därför hålla i åtanke hur de bäst når ut även till de kvinnor som vanligtvis inte figurerar starkt i debatten kring våld i nära relationer.

Mer forskning behövs kring våld mot kvinnor och våld i nära relationer, både om våldets orsaker och om dess effekter. Vad som ligger bakom denna studies resultat kan jag bara spekulera kring, och för att få en tydligare bild av vad som verkligen sker inom hemmets fyra väggar krävs fler tvärvetenskapliga studier där statistiska resultat exempelvis kan kombineras med intervjuer med utsatta kvinnor. Enligt teorier om manligt bakslag är drivkraften bakom en våldsamt bakslagsreaktion det faktum att stärkta ekonomiska möjligheter för kvinnan omdefinierar maktbalansen mellan gifta makar och strider mot traditionella könsroller. Då Sverige är ett land som kommit långt med sitt jämställdhetsarbete och generellt sett är mindre präglad av traditionella könsroller jämfört med många andra länder, är det extra intressant att se att kvinnors förbättrade ekonomiska förutsättningar kan orsaka en våldsamt bakslagsreaktion även här.

I en värld som alltmer premierar serviceyrken (traditionellt kvinnodominerade) framför manuell arbete (traditionellt mansdominerat) finns en risk för ökade baklagseffekter då vissa män risikerar att halka efter i samhällets utveckling. Studiens resultat tyder på att vi inte är klara med jämställdhetsarbetet, ens i ett land som Sverige. Fokus bör ligga på våldspreventivt arbete riktat mot män (inklusive stöd kring psykisk ohälsa), utvecklande av ytterligare stöd-

26. Mer information finns på www.regeringen.se: »Uppdrag att studera åtgärder mot våld i nära relationer bland unga.«

funktioner för utsatta kvinnor, samt sätt att nå även de kvinnor som vanligtvis förbises i debatter kring våld i nära relationer. Ytterligare en viktig väg framåt skulle kunna vara att jobba med könsroller hos pojkar och flickor – gärna från unga åldrar.

Referenser

- AIZER, A. (2010). The Gender Wage Gap and Domestic Violence. *American Economic Review*, vol. 100, s. 1847–1859.
- ALONSO-BORREGO, C. OCH CARRASCO, R. (2017). Employment and the Risk of Domestic Violence: Does the Breadwinner's Gender Matter? *Applied Economics*, vol. 49, s. 5074–5091.
- ANDERBERG, D., RAINER, H., WADSWORTH, J. OCH WILSON, T. (2016). Unemployment and Domestic Violence: Theory and Evidence. *Economic Journal*, vol. 126, s. 1947–1979.
- ATKINSON, M. P., GREENSTEIN, T. N. OCH LANG, M. M. (2005). For Women, Breadwinning Can Be Dangerous: Gendered Resource Theory and Wife Abuse. *Journal of Marriage and Family*, vol. 67, s. 1137–1148.
- BARTIK, T. J. (1991). *Who Benefits from State and Local Economic Development Policies?* W.E. Upjohn Institute for Employment Research, Kalamazoo, MI.
- BELAND, L.P. OCH BRENT, D. A. (2018). Traffic and crime. *Journal of Public Economics*, vol. 160, s. 96–116.
- BERTRAND, M., KAMENICA, E. OCH PAN, J. (2015). Gender Identity and Relative Income Within Households. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 130, s. 571–614.
- BHALOTRA, S., KAMBHAMPATI, U., RAWLINGS, S. OCH SIDDIQUE, Z. (2020). Intimate Partner Violence: The Influence of Job Opportunities for Men and Women. Policy Research Working Paper No. 9118, World Bank, Washington, DC. © World Bank.
- BRASSIOLO, P. (2016). Domestic Violence and Divorce Law: When Divorce Threats Become Credible. *Journal of Labor Economics*, vol. 34, s. 443–477.
- BRÅ (2019). Antal anmälda brott av misshandel mot kvinnor, 18 år eller äldre. <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html> Hämtad: 2020-10-01.
- CARD, D. OCH DAHL, G. B. (2011). Family violence and football: The effect of unexpected emotional cues on violent behavior. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 126, s. 103–143.
- CHIN, Y. M. (2012). Male Backlash, Bargaining, or Exposure Reduction? Women's Working Status and Physical Spousal Violence in India. *Journal of Population Economics*, vol. 25, s. 175–200.
- COOLS, S. OCH KOTSADAM, A. (2017). Resources and Intimate Partner Violence in Sub-Saharan Africa. *World Development*, vol. 95, s. 211–230.
- ERICSSON, S. (2020). Backlash: Female Economic Empowerment and Domestic Violence. I: Ericsson, S., *Reaching For Equality: Essays in Education and Gender Economics*. Lund: Lund University School of Economics and Management, Department of Economics.
- FARMER, A. OCH TIEFENTHALER, J. (1997). An Economic Analysis of Domestic Violence. *Review of Social Economy*, vol. 55, s. 337–358.
- FRENZEL, A. (2014). *Brott i nära relationer – en nationell kartläggning*. Brottsförebyggande rådet (Brå), Stockholm.
- GONZÁLEZ, L. OCH RODRÍGUEZ-PLANAS, N. (2018). Gender norms and intimate partner violence. Working Paper No. 1061, Barcelona GSE Working Paper Series.
- GUARNIERI, E. OCH RAINER, H. (2018). Female Empowerment and Male Backlash. Working paper No. 7009, CESifo Group Munich.
- GUTERRES, A. (2020). The highest aspiration: A call to action for human rights. https://www.un.org/sg/sites/www.un.org.sg/files/atoms/files/The_Highest_Aspiration_A_Call_To_Action_For_Human_Right_English.pdf Hämtad: 2020-03-02.
- HEATH, R. (2014). Women's Access to Labor Market Opportunities, Control of Household Resources, and Domestic Violence: Evidence from Bangladesh. *World Development*, vol. 57, s. 32–46.
- HEISE, L. L. OCH KOTSADAM, A. (2015). Cross-national and multilevel correlates of partner violence: an analysis of data from population-based surveys. *The Lancet Global Health*, vol. 3, s. 332–340.
- HOEFFLER, A. (2017). What are the costs of violence? *Politics, Philosophy & Economics*, vol. 16, s. 422–445.

- HORNUNG, C. A., MCCULLOUGH, B. C. OCH SUGIMOTO, T. (1981). Status relationships in marriage: Risk factors in spouse abuse. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 43(3), s. 675–692.
- IYER, L., MANI, A, MISHRA, P. OCH TOPALOVA, P. (2012). The Power of Political Voice: Women’s Political Representation and Crime in India. *American Economic Journal: Applied Economics*, vol. 4, s. 165–193.
- MACMILLAN, R. OCH GARTNER, R. (1999). When She Brings Home the Bacon: Labor Force Participation and the Risk of Spousal Violence Against Women. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 61, s. 947–958.
- POLLAK, R. A. (2004). An Intergenerational Model of Domestic Violence. *Journal of Population Economics*, vol. 17, s. 947–958.
- POLLAK, R. A. (2005). Bargaining power in marriage: Earnings, wage rates and household production. Working Paper No. 11239, National Bureau of Economic Research.
- STEVENSON, B. OCH WOLFERS, J. (2006). Bargaining in the Shadow of the Law: Divorce Laws and Family Distress. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 121, s. 267–288.
- SVEC, J. OCH ANDIC, T. (2018). Cooperative Decision-Making and Intimate Partner Violence in Peru. *Population and Development Review*, vol. 44, s. 63–85.
- THE SWEDISH INTERDISCIPLINARY PANEL (SIP) (2001–11). Demograficentrum, Lunds universitet.
- TUR-PRATS, A. (2017). Unemployment and Intimate-Partner Violence: A Gender-Identity Approach. Economics and business working paper No. 1594, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (2013). Global and Regional Estimates of Violence Against Women Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence. Rapport, World Health Organization, Genève.